

З. Бачинська О. В. Про долю церкви Іоанна Золотоуста в Києві, що замурована по вул. Великій Житомирській, 9 // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КНУБА, 2007. – Вип. 18. – С. 99–109.

УДК 726.71

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ВАСИЛІАНСЬКИХ МОНАСТИРІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Чень Л. Я., ст. викладач, канд. арх.

Національний університет «Львівська політехніка»

Тел. (0322) 58-22-08

Анотація.

Ключові слова: василіанські монастирі, тенденції розбудови монастирів, реставрація, реконструкція монастирів, наукові положення відтворення та розбудови монастирів.

Проблема дослідження. Наукове обґрунтування змін архітектурно-планувальних рішень василіанських монастирів.

Мета роботи. Показати проблеми розвитку та реконструкції василіанських монастирів.

Задачі роботи. На прикладі аналізу розвитку архітектурних рішень певної кількості василіанських монастирів показати їх тенденції розбудови та проблеми реконструкції монастирських споруд.

Архітектурне обличчя василіанських монастирів Західного регіону формувалось спочатку під впливом давньоруських, а потім Центральноєвропейських (польських, чеських, австро-угорських та ін.) стилів і течій в архітектурі та містобудівництві.

В умовах незалежності України виникла можливість показати тенденції розвитку василіанських монастирів і розкрити проблеми їх реконструкції.

Зростання науково-технічного забезпечення монастирів, зокрема процесу комп'ютеризації, забезпечення літературою, розмножувальною технікою тощо, безперечно впливає на проектування монастирів шляхом розширення номенклатури обслуговуючих приміщень. Виникає потреба, крім того, у проектуванні «нових» типів монастирських будівель, наприклад, зразкових помешкань (готелів) для вищого духовенства або нових малих і теплих церков суто монастирського призначення (з метою економії ресурсів енергозабезпечення) [1]. Отже, функціонально-планувальне й образно-просторове урізноманітнення - домінуюча тенденція архітектурного вирішення монастирів на найближчу перспективу (монастир в Золочеві, монастир в Гошеві).

В процесі сучасної розбудови монастирів з'явилась тенденція до підвищення рівня комфортності, зокрема житлової та санітарно-технічної, що безперечно формує потребу високого рівня проектної розробки інженерного забезпечення монастирів. Цьому сприяє міжнародна співпраця василіанських монастирів, зокрема, спонсорство зарубіжних фондаторів, зокрема у василіанському монастирі в містах Золочеві, Червонограді, Львові (св. Онуфрія). Зустрічаються й інші приклади щодо реалізації в монастирях інших інженерно-технічних новинок: застосування сучасного сантехнічного обладнання. Все це сприяє процесу осучаснення сакрального середовища василіанських монастирів.

Виразною тенденцією в сучасних монастирях є збереження в процесі їх реконструкції елементів і форм більш ранніх періодів (Лаврів, Крехів). У реставраційному процесі ва-

силіанських монастирів появилася тенденція щодо відновлення історично втрачених елементів шляхом спорудження сучасних об'єктів під псевдостиль того чи іншого періоду (Струсів, Крехів). Ця тенденція в цілому має прогресивний характер, оскільки втрачені просторові елементи переходять з історичної згадки в реально існуючі об'єкти – вежі, каплиці, церкви, однак інколи має й негативні прояви, зокрема, помітною в таких об'єктах є гіпертрофія пропорційних співвідношень, що порушує понадчасову стильову гармонію окремих мас в цілому і їх співставленні з формами минулих періодів (монастир в Крехові, зокрема, реконструйована в'їзна вежа-дзвіниця).

Важливим елементом архітектури простору у василіанських монастирях були внутрішні гарно організовані декоративні сади (в межах внутрішнього подвір'я монастиря). Помітною тенденцією в сучасних умовах є використання відкритих просторів для суто функціональних потреб, зокрема господарських чи відпочинкових, що характерно у більшій мірі для монастирів (Бучач, Золочів, Крехів, Львів (св. Онуфрія)).

Однією з сучасних тенденцій в розбудові василіанських монастирів є створення додаткових приміщень за рахунок влаштування в процесі реконструкції мансардного поверху. В минулому це не було характерною ознакою для василіанських монастирів, однак може стати ефективним напрямом урізноманітнення будівель з келіями на перспективу (монастирі св. Онуфрія у Львові, Бучачі і Крехові, Жовкві).

Продовжується процес відновлення і реставрації втрачених елементів внутрішнього сакрального-мистецького оздоблення. Появляються зразки високого рівня у різьбярстві іконостасів, зокрема, іконостас у церкві св. Юрія Червоноградського монастиря за проектом арх. В. Войтовича виконаний місцевими майстрами [2]. Суцільне прозоре плетиво, виконане в дереві, в композиції якого виділяються прозорі злегка закручені різьбою колонки і такий же прозоро різьблений мотив грона і листочків винограду. Варто також відмітити професійний підхід до архітектурно-просторової організації монастирського середовища при розбудові монастирів в Гошеві, Погоні, Львові (св. Онуфрія), де органічно поєднуються нові споруджені будівлі з давніми історичними монастирськими спорудами [3]. Дуже важливо не допустити дисонансу споруджених нових, функціонально необхідних споруд в загальній просторовій структурі монастирського комплексу чи ансамблю [4].

Відбувається процес реставрації, а також очищення сакральних споруд від елементів вандалізму, прикладом може служити стан церкви Онуфріївського монастиря в м. Добромилі з розділеним залізобетонним перекриттям на два рівні внутрішнім простором. В даний час монастирський храм відновлений. Капітальні реставраційні роботи виконувались, як правило, місцевими майстрами, що не завжди відповідає сучасним реставраційним вимогам.

Аналогічний процес руйнування монастирського храму відбувся в монастирі у Краснопуші, де храм було розділено на два поверхи залізобетонним перекриттям та влаштовано з двору сходову клітку на другий поверх, що спричинило руйнування декору на головному фасаді. На сьогоднішній день храм відновлено зусиллям місцевих майстрів без відновлення декору на головному фасаді, без дотримання реставраційних вимог. Хоч монастир повністю належить василіанам, в келіях до сих пір знаходиться лікарня для психічно хворих, а реконструйовані в радянський період монастирські споруди досі використовуються не за призначенням.

Реконструкція елементів фортифікаційного призначення, що збереглися в значній частині монастирів (оборонні вежі та ін.), здійснюється з врахуванням можливостей щодо їх пристосування для сучасних потреб, що спостерігається в Крехові. В монастирі відбудовано південну «Круглу» вежу та відреставровано північну вежу та відбудовано частину північного оборонного муру, відповідно до первісного їх вигляду.

Таким чином, образ сучасних історичних монастирів – це синтез архітектурних і мистецьких форм різних періодів. Підсумковим етапом практичної реалізації зусиль щодо збереження сакральних пам'яток архітектури є заходи реконструкції і реставрації монастирсь-

ких пам'яток. На практиці відсутній комплексний підхід до рішення питань охорони й реставрації василіанських монастирських комплексів. Пам'ятки відновлюються без врахування навколишнього історичного середовища, не приділяється належної уваги благоустрою монастирських територій, трапляється захоплення цілісним відновленням, зневажаються сучасні методологічні основи реставрації, у багатьох випадках рівень будівельно-реставраційних робіт не відповідає сучасним вимогам.

Необхідно здійснити охоронні заходи і вирішення питань доцільного використання монастирських об'єктів. На основі дослідження типів василіанських монастирів, їх історико - стилістичних, планувальних і композиційних особливостей, визначити суть історико - культурної значущості цих об'єктів.

Необхідно провести заходи по ознакуванню: на місці зниклих монастирських комплексів чи окремих споруд поставити пам'ятні знаки – хрести.

Необхідно розкрити методіку комплексного проведення досліджуваних і проектних робіт по пам'ятці, вказати вимоги до відновлення і зміцнення матеріальної структури давньої споруди.

На основі історико - архівних, іконографічних матеріалів, натурних обстежень розроблено наукові положення відтворення, реконструкції та розбудови василіанських монастирів:

1) - дослідження архітектурної спадщини з метою виявлення монастирських об'єктів для занесення їх до Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

2) – складення паспорту на монастирську пам'ятку;

3) – визначення історичної територіальної приналежності монастирів та затвердження їх меж;

4) – розроблення і затвердження комплексних заходів фізичного збереження монастирських пам'яток в нерозривному зв'язку з архітектурним і природним оточенням;

5) – розроблення проекту комплексної реставрації монастирських комплексів;

6) – проведення реставраційних робіт монастирських комплексів та їх споруд методом консервації, ремонту, відновленням втрачених елементів ансамблю чи споруди, що мають мистецьку цінність, на основі науково-обґрунтованої документації;

7) – здійснення реконструкції монастирських комплексів та ансамблів шляхом знесення малоцінних старих монастирських будівель і спорудження нових споруд, які би гармонійно вписувались в історичну монастирську забудову;

8) - вдосконалення інженерних мереж, під'їздів і доріг до монастирських комплексів, забезпечення освітлення монастирської території, стоянки для автомобілів перед монастирем, готелів для проживання приїжджих паломників з врахуванням функціонального призначення, історичних традицій і пристосуванням до сучасних умов;

9) – розробка проекту благоустрою монастирської території з врахуванням природних ландшафтних умов та історичної традиції монастиря (відновленням садів, алей, клумб, скульптурних композицій).

Усі запропоновані заходи охорони архітектурної спадщини є об'єктивною необхідністю, що впливає з самої сутності розвитку духовної культури і водночас архітектурно - мистецької спадщини. Ці заходи мають вирішувати такі завдання: збереження культурно-історичного потенціалу; створення сприятливих умов функціонування монастирських пам'яток; забезпечення поєднання нових будівель з існуючими монастирськими спорудами на території монастиря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудницький А. М., Чень Л. Я. Сучасні тенденції розвитку архітектури василіанських монастирів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» № 568. Архітектура, Львів: / Національного університету «Львівська політехніка», 2006 – С. 253.
2. там же, с. 254.

3. Прибега Л. В. Кам'яне зодчество України. – Київ: «Будівельник». – 1993. – С. 40
4. там же, С. 41
-

УДК 728.1 (1-22) + 728.67

ВЗАЄМОВПЛИВИ АРХІТЕКТУРНО - БУДІВЕЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ РІЗНИХ ЕТНІЧНИХ ГРУП ГАЛИЧИНИ.

Гнесь Л., доцент кафедри архітектури і планування сільських поселень, канд. арх.
Львівський національний аграрний університет

Анотація. Автором аналізуються результати досліджень житла німецьких колоністів в Галичині XVIII-XX ст. Порівнюються архітектурно-будівельні традиції українського і німецького народу. Відстежуються зміни в підходах до проектування і будівництва житла колоністів.

Ключові слова: архітектурно-будівельні традиції, Галичина

Постановка проблеми. У 1931 р. в Галичині нараховувалось біля 240 німецьких поселень із статусом колонії, а німці складали 3,5 % всього населення краю. Німецькі колонії як самостійне культурне явище в Галичині припинили своє існування на початку 1940 року, коли, згідно угоди Молотова – Рібентропа, всі колоністи в примусовому порядку були переселені на захоплені Німеччиною західні території Польщі.

Німецькі переселенці принесли з собою свою культуру, передові методи ведення сільського господарства, свою архітектуру: сакральні споруди, школи, житло, яке особливо контрастувало з тогочасним сільським житлом українців в Галичині. Будівлі німецьких колоністів навіть сьогодні в структурі сучасної житлової забудови виділяються своїми солідними розмірами, характерним силуетом, архітектурними деталями.

Архітектурна спадщина житла німецьких переселенців в Галичині становить значну вартість, доповнює і урізноманітнює загально історичне надбання України.

Стан дослідженості проблеми. В Україні питанням планування поселень присвячені праці Г. Гайнца, І. Кулинич, Н. Кривець, Г. Петришин, О. Олешко, Т. Максим'юк. Окремі аспекти організації житла німецьких колоністів знайшли відображення в дослідженнях І. Гнеся, Л. Пархуця, соціально-демографічна статистика та історія виникнення колоній у Галичині знайшли відображення в роботах - М. Драка, П. Сіреджука, П. Штойка.

Вагомий внесок у справу дослідження українського народного житла зробили З. Гудченко, А. Данилюк, В. Кармазін-Каковський. Т. Косміна, Г. Логвин, П. Макушенко, З. Мойсеєнко, В. Ніколаєнко, Л. Прибега, В. Самойлович [5, с. 23], Ю. Самойлович, В. Січинський, Т. Сокол, В. Соченко, Г. Стельмах, В. Тимофієнко, Ю. Хохол П. Юрченко та інші вчені.

В той же час питанням взаємовпливів українського і німецького житла не приділялось ніякої уваги: на рівні планувальної організації, специфіки вирішення окремих елементів, конструкцій і будівельних матеріалів, особливостей формування архітектурного образу, а також на рівні функціонально-просторової організації садиби та її елементів (господарських будівель і споруд, інженерного облаштування), – досі залишались поза увагою дослідників.

Мета дослідження. Метою даної статті є дослідження архітектурно-будівельних взаємовпливів українського і німецького житла.